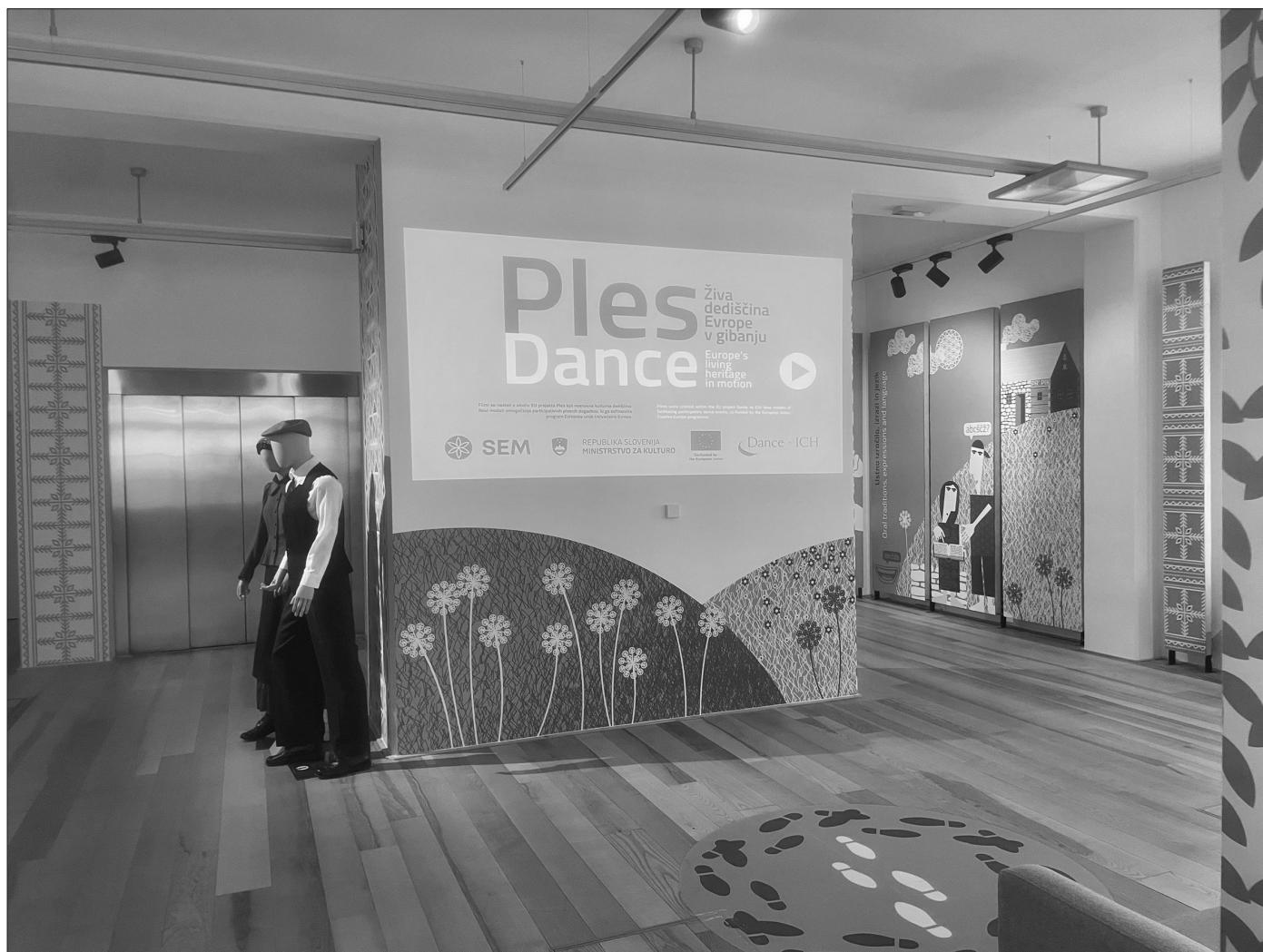

Razstava *Ples – Živa dediščina Evrope v gibanju* (foto: Luka Kropivnik, 14. 5. 2025).

PLES – ŽIVA DEDIŠČINA EVROPE V GIBANJU

Slovenski etnografski muzej, 10. oktober 2024–1. junij 2025

V zadnjih dveh desetletjih je ples kot nesnovna kulturna dediščina postal predmet povečanega zanimanja strokovne javnosti, tako na ravni raziskovanja kot institucionalnega varovanja. Razstava *Ples – Živa dediščina Evrope v gibanju* v Slovenskem etnografskem muzeju se na ta trend odziva s predstavitvijo plesnih praks iz petih evropskih držav: Slovenije, Madžarske, Romunije, Grčije in Norveške. V pripravo razstave, ki je del širšega evropskega projekta *ICH-Dance*¹, pri katerem sodelujeta tudi Slovenski etno-

grafski muzej in Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, so bili vključeni strokovnjaki s področja etnologije, muzeologije in kulturne dediščine (Adela Pukl, Anja Jerin, Raluca Andrei, Tone Erlien Myrvold, Maria I. Koutsouba, Rebeka Kunej, Simona Malearov, Zoi N. Margari, Dóra Pál-Kovács in Ana Vrtovec Beno).

Eksponati in multimedijški paneli poudarjajo vlogo plesa v vsakdanjem življenju ter pomen plesne dediščine v Evropi. Razstava združuje videoprojekcije, razstavne panoje, fotografije in organizirane plesne dogodke, ki obiskovalcem omogočajo spoznavanje plesnih skupnosti obravnavanih držav. Koncept razstave učinkovito povezuje dokumentacijo plesnih praks z izvedbo novih participa-

¹ Ples kot nesnovna kulturna dediščina: Novi modeli omogočanja participativnih plesnih dogodkov, ki ga sofinancira program Evropske unije Ustvarjalna Evropa: <https://www.dancingaslivingheritage.eu/>

* Luka Kropivnik, mag. prof. slovenščine in zgodovine, mag. etnologije in kulturne antropologije in primerjalne književnosti, mladi raziskovalec, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje; luka.kropivnik@zrc-sazu.si

tivnih dogodkov. Avtorji razstave v uvodu poudarjajo, da želijo ples in oblike njegovega varovanja predstaviti vse od 19. stoletja, obenem pa prikazujejo različne načine, s katerimi posamezne države ohranjajo ples kot nesnovno kulturno dediščino. V prvem delu razstave so ponekod predstavljene tudi skupine pomembnih akterjev, ki so v posameznih državah odigrale ključno vlogo pri varovanju plesne dediščine – v ospredju so akademiki (Grčija), muzealci in arhivisti (Romunija), bistveno vlogo pa imajo v vseh državah številni udeleženci plesnih dogodkov.

Na razstavi sta še zlasti poudarjena plesa sotiš in šamarjanka, ki sta še vedno živa predvsem v Prekmurju. Umeščena sta v enega od dveh interaktivnih sklopov razstave, kjer se obiskovalci ob pomoči članov Folklorne skupine KD Marko Beltinci lahko naučijo osnovnih korakov. Avdiovizualna predstavitev plesa je dopolnjena z domiselno tehnološko rešitvijo, ki po koncu izvedbe oceni, v kolikšni meri je obiskovalec sledil predpisanim korakom posameznega plesa.

Ples je po definiciji Unescove konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine (2003) del nesnovne dediščine, saj gre za izvedbene umetniške prakse, usmerjene v prenos znanj iz generacije v generacijo. Upoštevač te smernice, razstava predstavi ples kot vključujočo, živo prakso – pomembnejši je družbeni pomen plesa kot njegova rigidna avtentičnost, značilna za materialno dediščino. Muzealizacija plesa pa ostaja kompleksno vprašanje. Gibanje je namreč esenca plesa, zato je ponazoritev gibajočega se telesa v statičnem muzeju vedno omejena. Avtorji razstave se tega zavedajo in v drugem interaktivnem sklopu prikazujejo plesne skupine v akciji – videoposnetki zvesto prikazujejo trenutke igre in plesa ter obiskovalcem omogočajo, da sami zaplešejo. Posnetki pa ne prikazujejo le plesnih izvedb. Eden izmed poučnih videoposnetkov je posvečen tudi godčevstvu. V ospredju je godec Rudi Sečnik (Cankarjev Rudi) iz Samotorice, ki je v osemdesetih letih 20. stoletja – da bi jih ohranil pred pozabo – posnel plesne melodije iz okolice Horjula. Raziskovalci iz projekta *ICH-Dance* so prav to gradivo uporabili kot podlago za kreativno sodelovanje z lokalno skupnostjo.

Razstava poudarja pomen telesa in skupnosti: ples je skupinska dejavnost, zato so v ospredju ljudje, ki ga izvajajo in ohranjajo. Videosekvenice, fotografije in spremljevalna besedila poudarjajo družbeni kontekst plesov (njihovo povezavo z veselico, obredom, s praznikom) in identiteto skupnosti. Razstava obenem odpira prostor sodobnim praksam: ples postavi v današnji čas in predstavi različice, kot se pojavljajo na maturantskih plesih in drugih praznovanjih. Zlasti zanimivi so tudi didaktizirani prikazi posa-

Predstavitve plesov (sotiša in šamarjanke) z označenimi začetnimi talnimi pozicijami (foto: Luka Kropivnik, 14. 5. 2025).

meznih na razstavi predstavljenih plesov. Avtorji s tem, hoteno ali nehoteno, poudarjajo pomembnost poučevanja plesov in prenosa plesnih praks, ki se med državami močno razlikujejo. Slovenski primer (*žirovc*) temelji na strukturiranem prikazu posameznih figur in njihovem logičnem povezovanju v smiselno celoto, medtem ko madžarski in romunski primer (*čardaš* in *șioapă*) ponujata predvsem upočasnjene demonstracije, ki omogočajo nižjo raven participativnosti. Razstava s tem odpira pomembna vprašanja o različnih metodah poučevanja plesov ter ravnovesju med ohranjanjem tradicije in spodbujanjem kreativnosti.

Razstava *Ples – Živa dediščina Evrope v gibanju* je pomemben prispevek k reprezentaciji nesnovne kulturne dediščine, katere register vodi Slovenski etnografski muzej. Strokovni javnosti ponuja primer raznolike, interdisciplinarne interpretacije plesa kot kulturne prakse; teoretično ozadje Unescovih smernic namreč prepleta s praktično participacijo skupnosti. S kroniko plesnih skupnosti Grčije, Romunije, Madžarske, Norveške in Slovenije ter z vključitvijo interaktivnih vsebin razstava ponovno vzpostavlja dialog med muzejskimi metodami in živim kulturnim dogajanjem. Širši javnosti – tudi s sodelovanjem lokalnih plesnih skupin – približa plese, ki bi jih sicer doživljala zgolj posredno. Poudarja, da so plesi živi, družabni in prehodni, zato jih ni mogoče ujeti le kot muzejske predmete, temveč jih je treba razumeti kot procese in prakse. V tej luči lahko razstavo v njenem prizadevanju po komunikaciji pomena plesne dediščine ocenimo kot uspešno – tako za etnološko stroko kot za širšo javnost – ter kot navdihujočo spodbudo k aktivnemu oblikovanju izročila v prihodnosti.